

ÚJ IRÁNYTŰ

(a viták nyomán javított változat)

A rendszerváltást követő első történelmi szakasz lezárult. Magyarország korszakhatárhoz érkezett. A megelőző két évtizedben kiépült az új gazdasági és politikai rendszer, amelynek dinamizmusa és nyitottsága korábban nem ismert perspektívákat nyitott meg. De a kialakult rendszer fejlődése egyenetlen, társadalmi töredezett, működéséből hiányzik a bizalom. Most az új szakasz feladatai jönnek: a társadalom újraintegrálása, az együttműködés és a szolidaritás feltételeinek helyreállítása, a fejlődési egyenlenségek kiküszöbölése. Az MSZP e feladatok közös elvégzésére tesz új ajánlatot az országnak, erre akarja alkalmassá tenni a párt politikai, szervezeti és morális állapotát.

A vitairat célja: javaslat a magyar baloldal hivatásának meghatározására **(summázat)**

Magyarországnak új történelmi szakaszba: a szolidáris Magyarország, a IV. Köztársaság megteremtésének korszakába kell lépnie.

A rendszerváltást követő két évtizedben az MSZP a piaci verseny, a polgárosodás, a demokrácia megteremtése és szélesítése érdekében végezte el a munka rá háruló részét. Ez a törekvés az új történelmi szakaszban is a magyar baloldal politikájának fontos eleme. De ennél többre van szükség. Most részt kell vállalnunk a következő korszak két fontos feladatában, amely egyaránt a társadalom integrációját, harmonikusabb együttélését, erősebb és egyenrangúbb szövetségét szolgálja. E két összetartozó feladat: átjárhatóbbá és együttműködőbbé tenni a részekre szakadt, esélykülönbségektől szabdalta társadalmat, és felépíteni az 1989-esnél erősebb köztársaságot.

Az Orbán-rendszer ezeket a feladatokat nem akarja és nem tudja elvégezni. Éppen ellenkező irányba halad. A társadalmi válság küszöbére lökte az országot és szétrombolta a III. Magyar Köztársaságot. A IV. Köztársaság felépítéséhez széles összefogás kell. Több, mint pártok összefogása. Az MSZP baloldali pártként, a baloldal szociális felelősségét vállalva, a társadalmi különbségek csökkentésének szolidáris programjával akar e demokratikus szövetség megkerülhetetlen részese és katalizátora lenni.

Ez a vitairat abból indul ki, hogy az ország legpusztítóbb baja a szétesett, töredezett társadalmi szerkezet, az egyes társadalmi csoportokat szétválasztó árkok mélysége. A legnagyobb különbség nem a jövedelmek között, hanem az előrejutás, az emelkedés esélyeit illetően van. Modernizációs szakadék jött létre, kétsebességű Magyarország, amelyben az ország egyik része érdekelt a

nyugati típusú fejlődésben, képes többé vagy kevésbé annak haszonélvezője lenni, boldogulását az új viszonyok között keresi. Egy másik részének azonban nem volt módja bekapcsolódni a változások áramába, a piaci versenybe. Egyre inkább vesztes szerepbe, rossz esetben a perifériára szorult. Kiderült, hogy az új típusú gazdaság nem tud mindenkit fölszívni. A szakadék két oldalán „modern-Magyarország” és „lemaradó-Magyarország” reményei és esélyei egyre távolabb kerültek egymástól. A középosztály sokáig sikerrel őrizte meg létbiztonságát, helyét a „modern-Magyarországban”, akár a piacgazdasághoz való alkalmazkodás, akár az emelkedő juttatások segítségével. Amikor azonban a válság következtében a középosztály egy részét is elérte a lecsúszás veszélye, tömegessé vált és hangadókra is talált a rendszerváltásban való csalódottság. A középrétegek hite megroppant a felülről vezérelt reformokban, a piac szerepében, az Európára hivatkozó modernizációban, a szociális állam ígérétében. Az 1989-es rendszerváltás sokak szemében megbukott, a rendszerváltást vezérlő értékek háttérbe szorultak, a demokrácia sebezhetővé vált.

A politika ma kétféle választ kínál a töredezett, széteső társadalom problémájára. A jelenlegi rezsim egy nemzetinek álcázott, giccses és üres ideológia mázával fedné be a repedéseket. A vitát és ellenvéleményt károsnak, „egységbontónak” bélyegzi, a korlátlan államhatalomban kívánja megtestesíteni az új egységet. A rendszerváltásban való gazdasági csalódottság nyomán a demokrácia politikai túlhaladottságát sugallja. Intézkedései azonban nem megszüntetik, hanem éppen hogy növelik a társadalmi különbségeket. A demokrácia kereteinek szétrombolásával pedig még az esélyét is elvenné annak, hogy a társadalmi konfliktusokat tárgyalásos úton valódi megoldásra lehessen vinni.

A baloldal ajánlatának lényege ezzel szemben az, hogy az esélykülönbségeket csökkenti, az emelkedés útjait újrainyitja, a különböző társadalmi csoportok közti szolidaritást kibontakoztatja.

Ehhez új baloldali politika kell. Nem azért, mintha az MSZP kormányzó szerepben nem baloldali módra cselekedett volna, amikor a piaci verseny, a polgárosodás és a politikai demokrácia terét egyre szélesebb kör számára akarta megnyitni. Ezzel az átalakulás baloldali modelljét kereste.

Ahhoz, hogy a társadalom működését most harmonikusabbá, a bántó különbségeket kisebbé, az együttműködési készséget, a közösségeket erősebbé tehesük, új keretek és új működési módok kellenek, az új korszak paradigmaváltására van szükség. A baloldal leckéje most az, hogy új eszközökkel keltsük életre a befagyott társadalmi mobilitást, amelyet kormányzásunk idején sem sikerült érdemben megmozdítani. Hogy beindítsuk az oktatás, a családtámogatás, az információs társadalom, a közösség-szervezés „társadalmi liftjeit”, hogy a meglévő intézményrendszerek ne újratermeljék, mint eddig, hanem csökkentsék az esélykülönbségeket. Hogy piaci, félpiaci vagy a hagyományos piacon kívüli formában kényszermunka

helyett a támogatott közösségi munkalehetőségek rendszerét szervezzük meg azoknak, akiknek belátható időn belül nincs más esélyük a beilleszkedésre. Nem a piac és a verseny előrevivő erejét kell megtagadnunk. De le kell számolnunk azzal az illúzióval, hogy a fejlődő piac majd fokozatosan mindenkinek, a 10-20 éve munkához nem jutóknak is színvonalas munkahelyet kínál, és ezzel állítja helyre megbecsülésüket és méltóságukat. Új feladat, hogy megakadályozzuk az alsó-középosztály lecsúszását. Hogy újraélesszük a demokráciába vetett hitet, az elitek demokráciája helyett valódi részvételt biztosító demokráciát, új, IV. Köztársaságot teremtsünk.

Ma az ország számára legfontosabb politikai teljesítmény azoktól várható, akik közelíteni tudják a dinamizmust várók és az elsősorban létbiztonságra vágyók érdekeit, és képesek mozgósítani a középrétegeket mindkét érték összeegyeztetésére. A magyar közéletben lehetnek és kell is, hogy legyenek vállalkozók a modern polgári középpárt szerepére, a felső-középosztály és a középosztály demokratikus, progresszív értékeket valló csoportjainak képviselőit. Az MSZP-nek ennél nem kevesebbre, hanem többre kell vállalkoznia: a demokratikus elkötelezettség mellett a szociális felelősség gyakorlására. A piaci rendszer, a kapitalizmus viszonyai között, annak teljesítőképeségét felhasználva és ösztönözve, de a rendszer folyamatos humanizálását, reformálását, korrekcióját tűzve ki célul.

A politikai verseny nemcsak a középosztály, hanem a vesztesek megnyeréséért is megindult. A szélsőjobboldal is szegény-Magyarország gondjaira ígér (szörnyű következményekkel járó) megoldást. Az MSZP-nek kell annak a pártnak lennie, amelyik a szegények és az alsó-középosztály emelkedésének programját egy modern, demokratikus, európai Magyarország érdekében és annak normái szerint vállalja fel.

A szocialista párt kormányzati tapasztalataiból tanulva már tudja, hogy a gazdaság lendülete és a demokrácia szükséges, de önmagában nem elégséges feltétele a társadalmi különbségek csökkentésének. A jelenlegi kurzus pedig azt tette nyilvánvalóvá, hogy a demokrácia korlátozása, a jogállamiság és az alkotmányosság felmondása akadálymentesíti az utat az igazságtalan társadalompolitikához, a gyengébbek jogfosztásához és megrövidítéséhez. A társadalmi igazságosság szolidáris programja ezért elválaszthatatlan a demokrácia és a haladás programjától, a szolidáris Magyarország célja elválaszthatatlan a IV. Köztársaság eszméjétől. Ez nem két ügy, hanem egy ügy: a modern baloldal legfőbb ügye. A nemzeti megmaradást, a nemzeti emelkedést ezzel tudja és akarja szolgálni.

I. Megváltozott világ, „későmodern” társadalmak

I/1. A „modern” társadalom korábban egyet jelentett az ipari társadalmakkal. Ezekben a gazdaság alapja a nagyipar volt, az alapvető konfliktust a munka és a tőke viszonya, az ezen alapuló osztálykülönbségek jelentették. Mára azonban a fejlett világ újabb szakaszba, az ún. „későmodern társadalmak” korába lépett. A XX. század utolsó évtizedeitől kezdve a gazdaság és a foglalkoztatás alapját, vezérhajóját már nem a hagyományos nagyipari termelés, hanem legalább ennyire a szolgáltatások és az információk termelése jelentik. A globalizációval a gazdaság végképp túllépett az államhatárokon: az ipari kapitalizmust a kapitalizmus újabb korszaka váltotta fel.

A nagyipar helyett egyre több embert a szolgáltatások foglalkoztatnak. Az együtt dolgozó nagyobb közösségeket, ahol a közösségi érzés és a szolidaritás természetes módon fejlődött ki, a szolgáltatások szétagolt munkahelyei váltják fel. Ez az egyén magára utaltságát erősíti.

A „későmodern” társadalmak töredezték és polarizáltak. Akik nem tudtak gyorsan alkalmazkodni a folyamatos változásokhoz, könnyen a perifériára kerülhettek. A korábbinál nagyobb létszámban jelent meg egy felemelkedni nem tudó, esélytelen, ezért az előbbre jutás, a beilleszkedés szándékát és reményét is feladó tömeg.

I/2. Míg korábban az egyenlőtlenségek terepe és forrása leginkább a munka világa volt, most újfajta kiszolgáltatottságok jelentek meg a termelésen túli világban. Kiszolgáltatottá válhat a fogyasztó, a banki vagy hivatali ügyfél, a valamilyen dimenzióban kisebbségbe kerülő állampolgár, a környezeti veszélyekkel szemben tehetetlen lakos. A tőke már ismert erőfölényén túl komoly erőfölényhez jutott a neki kiszolgáltatottakkal szemben az állami bürokrácia, a gyakran monopolhelyzetben lévő szolgáltatók, a médiahatalom urai, stb. Csupa olyan viszony, ahol a közvetlen konfliktushelyzetben az egyes ember áll szemben a hatalommal, míg a munka világában közösségre lehetett számítani. Az új egyenlőtlenségekkel szemben is igény támadt a közös érdekképviseletre, újfajta szerveződésekre, amelyek már túlterjedtek a hagyományos szociáldemokrata tematikán.

I/3. Mindezek következtében a munkavállalói szolidaritásra, kollektivitásra építő hagyományos baloldali összetartó ereje meggyengült. Az európai szociáldemokrata pártok támogatottsága a 70-es, 80-as évektől általában csökkent, táboruk kezdett elöregedni.

A változást valamivel kevésbé, de megsínylették Európa jobboldali néppártjai is. A korábbinál töredezettségű társadalmi szerkezet rosszabb feltételeket nyújtott a különböző érdekek néppártokban, tömegpártokban való egyesítéséhez. A jobboldali és baloldali néppártok egyaránt vesztek

támogatottságukból. Mellettük új, karakteres, és gyakran radikális kispártok kaptak erőre.

Az új viszonyokra való válaszkísérletként jött létre a baloldal egyik markáns megújulási kísérlete: az ún. harmadik út. Ez a politika helyesen ismerte fel, hogy a leszakadók egyre népesebb táborának újratermelődését önmagában a szociális ellátásokkal nem lehet megakadályozni, és erre a források sem elegendők. Ezért inkább az oktatás-tanulás-tudás programját helyezte előtérbe, és hangsúlyozta az öngondoskodás fontosságát. A szűkülő hagyományos bázisból megpróbált a közép felé kitörni, új társadalmi bázist keresni. A fellendülő gazdaság reményében az uralkodó neoliberális-neokonzervatív gazdaságpolitika eszközeit használta. A világválság azonban megingatta a modell gazdasági alapjait és az öngondoskodás vonzerejét is.

II. A baloldal és a világválság

II/1. A gazdasági válság kettős hatást gyakorolt a baloldalra. Egyrészt hozzájárult Európa átmeneti jobbratolódásához, mert a krízis elsősorban a szocialista-szociáldemokrata pártok hagyományos szavazóbázisának biztonságát zilálta szét. Másrészt viszont világossá tette, hogy a versenyképesség és a szolidaritás nem egymást kizáró dolgok. Azok az országok (Svédország, Németország, Ausztria, Hollandia) vészelték át a legkisebb károkkal a válságot, amelyek már korábban is versenyképesek voltak és jól működő szociális rendszert tartottak fent. Bebizonyosodott, hogy a sikeres válságkezelés záloga a széles körűen kiépített társadalmi párbeszéd léte. Az intézményesített konzultáció lehetővé tette, hogy rugalmasan, de ugyanakkor a különböző társadalmi és érdekcsoportok véleményének figyelembevételével szülessenek meg a válságkezelés politikai döntései. A válság tanulságai alapján a baloldalnak minden oka megvan arra, hogy még nagyobb erővel vállalja fel a szolidaritás és a társadalmi párbeszéd kultúrájának kiteljesítését, amely nélkülözhetetlen szerepet játszott a válság és a válságkezelés társadalmi árának csökkentésében.

A gazdasági válság nyilvánvalóvá tette a szabadpiaci kapitalizmus gyenge pontjait és véget vetett a neoliberális gazdaságpolitika egyeduralmának. A piac szabályozásának és társadalmi ellenőrzésének, a tisztességes versenynek, a normakövető gazdasági magatartásnak, az erőfölénnyel és az új kiszolgáltatottságokkal szembeni fellépésnek a követelménye mára a közgazdaságtan főáramába került. Hosszú távon a baloldalnak kedvezhet, hogy a rendszer kritikájának, korrekciójának és reformjának gondolata polgárjogot nyert. A kritika és a korrekció célpontját és mélységét illetően a baloldalon belül is újraindultak az ideológiai viták, melyek során ismét megjelentek a radikálisabb kapitalizmuskritika gondolatai és képviselői is. Széles körben vonzó céllá vált a társadalmi felelősségvállalást megkövetelő,

szabályozott kapitalizmus működtetése, a piacgazdaság humanizálása. A néhány éve még baloldali utópiaként kezelt, mára azonban számos jobboldali politikus által is felkarolt Tobin-adó példája is mutatja a baloldali gazdaságpolitikai innováció térnyerését.

II/2. A válság egymást követő hullámai azt is egyértelműsítették, hogy hosszú távú, fenntartható megoldásokra csak nemzetközi együttműködéssel van esély. A gazdasági folyamatok kényszerpályára helyezik Európa gazdaságát: a tagállamok vagy az eddigieknél hatékonyabban és szorosabban együttműködnek a gazdasági kormányzás terén, vagy maga az európai integráció kerül veszélybe. A szociáldemokratáknak a globális és uniós szintű együttműködés támogatóiként kell megjeleníteniük a politikában, elutasítva a nemzetállami bezárkózás rövidlátó taktikáját.

II/3. A gazdasági válság okozta megrendülés átértékelte az elvárásokat a politikával szemben. Megerősödött a biztonság, a rend, a bizalom, a gazdasági és társadalmi értelemben is fenntartható, kiszámítható fejlődés igénye. Az egészség megőrzésével, a következő generáció integrációjával, a stabil munkahellyel, nyugdíjjal összefüggő szociális biztonság, a közbiztonság az előregedő nyugati társadalmak számára már korábban is egyre fontosabbá váltak, a terrorizmus, a környezeti katasztrófák, végül pedig a válság csak tovább növelték a biztonság értékét. Ezért szokták a biztonságérzetükben megrendült társadalmakat „rizikó-társadalomként” jellemezni, amelyben a kockázatok elleni védelem vágya elsöprő erejűvé vált.

A biztonság igényére a különböző politikai kultúrák eltérő választ adtak. A hagyományos demokratikus politika a világra nyitottság, a nemzetközi összefogás, a változások iránti rugalmasság stratégiáját kínálta. Az erőre kapó szélsőjobboldal viszont a „zártság”, a korlátozás ideológiáját hirdette meg: a nemzetek vagy az egyes országokon belüli többség bezárkózását az „idegen” hatásokkal, emberekkel, kultúrákkal szemben. A baloldal és a jobboldal szokásos pólusai mellett meghatározóvá vált a „nyitottság” és a „zártság” pólusai közti különbség is, amely már nemcsak politikai irányzatokban, hanem életforma-, kultúra- és értékválasztásban is megnyilvánult. A pragmatikus politizálás korát kezdte felváltani a „világnézet kora”, az erkölcsi-vallási-kulturális válaszok és mozgalmak keresése.

II/4. A szociáldemokrácia az ipari társadalmak idején sikerrel hajtotta végre küldetését. Több jogot, több jövedelmet, több esélyt harcolt ki a munkavállalóknak, a munka-tőke viszonyban csökkentette kiszolgáltatottságukat. A fejlett országokban „megszelídítette” a piaci viszonyokat, sőt: a jóléti államok keretében a legalapvetőbb szükségleteket ki is vonta a piac hatóköréből, mert ezek kielégítését a kiterjedt szociális rendszer keretében többé-kevésbé mindenkinek biztosította. Mindehhez alapvetően a

nemzetállam kereteit és eszközeit használta fel. Az ipari társadalmat felváltó újfajta kapitalizmusban, a válság utáni újrarendezésben a szociáldemokráciának új szerepet kell vállalnia. Most az a kérdés, képes-e ezt a rendszert is megszelídíteni, biztonságosabbá és kiszámíthatóbbá tenni, a széteső társadalmakat újra integrálni. Képes-e a versenyképesség és a szolidaritás, a gazdasági fejlődés és a társadalmi harmónia olykor ütköző szempontjait összehangolni, a javak gyarapodásában mérhető jólét és az élet minőségét és méltóságát kifejező „jól-lét” célját egyszerre szolgálni.

III. A magyar peremkapitalizmus

III/1. Magyarország és a régió a rendszerváltással ugyan része lett a nyugati típusú, demokratikus európai fejlődésnek, ám szemben a közös reményekkel, nem a „centrumhoz” sikerült csatlakoznia. Ha nem is rekedt a periférián, a félperiféria része lett, ahol sajátos „peremkapitalizmus” alakult ki. Ezen a helyzeten akkor tudunk változtatni, ha jobban számolunk a rendszer sajátjaival.

A peremkapitalizmus jellemzője Európában és más kontinensen is a hasadt társadalomszerkezet. Ez Magyarországon nem új jelenség. A rendszerváltás után azonban annak reményében alakítottuk politikánkat, hogy a társadalmi, kulturális, életmódbeli különbségek tompulnak, hogy „kompország” kiköt a fejlett nyugat oldalán, és az ország többsége helyet talál ebben a kikötőben. Reméltük, hogy a piac pezsgő világa mindenkinek mozgásteret ad, hogy aki kiesik, az is majd hamarosan átképzzi magát, mozdulni tud, kihasználhatja az uniós támogatást.

De a rendszerváltás önmagában és automatikusan nem hozott olyan dinamizmust, ami mindenkit felemelt volna. A társadalmi mobilitás lelassult, a szerkezet befagyott. Ezen belül az egyetlen komolyabb mozgás is negatív irányú volt: munkahelye, jövedelme vagy lakása fenyegetettsége miatt a középosztály egy része is szembenézett a leszakadás rémével, és kezdte a vesztesek közé sorolni magát.

Az ország egy részének, mindazoknak, akiket iskolázottságuk, mozgékonyosságuk, lakóhelyük, kapcsolataik, családi helyzetük a „nyugatias” életforma reményéhez kapcsolt, komoly perspektívákat nyitott a megnyíló szabadság, a piaci verseny. Nevezhetjük ezt a társadalmi csoportot „modern-Magyarország”-nak, vagy „Magyarország A-nak”. Egy másik nagy csoport, az önhibáján kívül „lemaradó-Magyarország”, a „Magyarország B” kívül rekedt a fejlődés lehetőségein. Olyan településre, családba születtek, olyan iskolát végeztek vagy inkább nem végeztek, úgy estek ki a munkahelyükről, hogy tartósan vesztes helyzetbe kerültek. Szegények, rokkantak, iskolázatlanok, röghöz kötöttek, zárványfalvakban élők. A kétsebességű Európa mintájára

tovább élt és egyre inkább megmutatta konfliktusait a kétsebességű Magyarországnak.

A középosztály sem tudta a közvetítő, összekötő szerepét betölteni, maga is egyre inkább részekre szakadt. Nemcsak a gazdasági és társadalmi feszültségek, hanem az évtizedes politikai hidegháború alatt folyó politikai és kulturális táborszervezés is megosztotta. A szolidaritás összetartó szálai a különböző társadalmi csoportok között meggyengültek.

A baloldal válságának egyik oka, hogy egyre nehezebb volt egyszerre beszélni a kétsebességű Magyarországhoz. A parlamenti politika általában is „Magyarország A”, „modern-Magyarország” nyelvét használta. „Magyarország B”, „lemaradó-Magyarország” elvesztve a gyors és egy generáción belüli felzárkózás reményét, úgy érezte, hogy képviselő nélkül maradt.

III/2. „A modernizációs szakadék” annak ellenére rögzült, hogy a válság betöréséig éppen a szocialista kormányok törekvései nyomán a jövedelmi különbségek csökkentek, és a reformok célja is az ellátásokban való részesedés durva igazságtalanságainak orvoslása volt. A mérhető jövedelmi egyenlőtlenségek tekintetében az Unióban nem állunk rosszul: a viszonylag kisebb különbségekkel terhelt országok közé tartozunk. De ha nem a jövedelmi egyenlőtlenségeket tekintjük, hanem a fizikai és társadalmi életesélyek közötti különbségeket (élettartam, lakás, egészségi állapot, kirekesztés, iskolai szegregáció), Magyarország már a lista alsó részén foglal helyet. A jövedelmi egyenlőtlenségeknél nagyobbak az életminőségben, esélyekben, életmódban mutatkozó társadalmi különbségek.

A túlzott egyenlőtlenségek jelenléte nem egyszerűen „szegényprobléma”. Szétszakadt társadalmakban lassul a társadalmi integráció, csökken a működőképesség, a közbizalom. Ilyen társadalmakban nem élhet boldogan és nyugodtan sem a szegény, sem a gazdag.

III/3. A legnagyobb társadalmi különbségeket a munkaerő-piaci hely idézi elő. Ezen az alapon az alsó csoportba azok tartoznak, akiknek nincs stabil, legális alkalmazásuk vagy munkanyugdíjuk: alkalmi munkavállalók, rokkantnyugdíjasok, a munkaerőpiacról kiesettek, segélyezették, munkanélküliek. Kb. 600.000 - 1 milliónyian élnek így, a társadalmi periférián, tartósan és reménytelenül kiesve a munkaerőpiac világából. Perspektivikusan is állami gondoskodásra szorulnak, egy tisztességes társadalomban speciális, támogatott foglalkoztatással kombinált szociális segítségre számíthatnak. Ehelyett most azzal fenyegetik őket, hogy a rendőri felügyelet mellett, éhbérért, családjuktól elszakítva végzett kényszermunka vagy a teljes nyomor között kell választaniuk.

Rajtuk kívül még 2 milliónyian élnek szintén szegénységben, a KSH által 1 főre számított létminimum alatt, de esetükben hathatós intézkedések esetén

nem volna reménytelen az integráció, a munkaerőpiaci hely megőrzése vagy visszaszerzése. Ehelyett most kb. 400ezer embert fenyegetnek ellehetetlenítéssel az új nyugdíj- és szociális törvények, valamint az adójóváírás kivezetése.

A magyar társadalom kb. 25 %-a tartozik az emelkedő, szerényebb vagy komolyabb mértékben gyarapodó réteghez. Munkavállalóként, vállalkozóként vagy elfogadható színvonalú munkanyugdíjban részesülőként viszonylag stabil helyük van a foglalkoztatás hierarchiájában.

Az emelkedő csoportok és a szegények között foglal helyet az alsó-középosztály (munkavállaló kisegisztenciák, átlagnyugdíjasok, kisvállalkozók), akik a gazdasági és társadalmi körülményektől függően ide is, oda is mozdulhatnak.

III/4. A hasadt társadalomszerkezet a félperiférián lévő társadalmakra egyaránt jellemző. A régió más országaiban ez mégsem vezetett a rendszerváltás értékeinek, legitimációjának ilyen mértékű szétfoslásához. Magyarországon azonban a gazdasági csalódottság általános politikai csalódottsággal párosult. Ami a rendszerváltáskor Magyarország előnyének számított (a környező országokhoz képest magasabb életszínvonal, puhább, rugalmasabb pártállami rendszer), az most hátránnyá vált: a lecsúszástól féltő középosztály és a napi megélhetési gondokkal küszködők egyaránt úgy érezték, számukra kevés előnyt hozott az új rendszer. Mindez a rendszerváltásban való csalódás indulatait szító és meglovagoló pártok előretörését eredményezte.

A demokrácia tekintélyvesztéséhez az is hozzájárult, hogy az állampolgároknak az elvártnál kevesebb biztonságot, rendet volt képes nyújtani a döcögő államgépezet. Könnyű volt úgy feltüntetni, hogy a demokrácia rendetlenséget, összevisszaságot jelent, a tárgyalásos, kompromisszumos politika pedig tehetetlenséget vagy az elit háttéralkuját.

A rendszerváltás még sikerrel hajtotta végre a pártállam lebontásának feladatait, de a hatékony demokratikus állam helyett gyenge és tehetetlen (egyre gyengébb és egyre tehetlenebb) állam alakult ki. Kellő politikai támogatás hiányában elmaradt a rendszerváltást követő második intézményi reform, ami az uniós viszonyokra alkalmazva, az önkormányzati szférára kiterjedve tette volna hatékonyabbá a működést. Az állam elvesztette, vagy meg sem szerezte a közösség képviselőjéhez, a kiszolgáltatottak védelméhez szükséges eszközöket, a demokratikus funkciók hatékony gyakorlásának képességét, de megmaradt lassúsága és bürokratikus természete. A rendszer „rángatása”, túl gyakori átszervezése végül szétzilálta az állam működőképességét. Ezzel kiáltó ellentétben tovább élt a „gondoskodó” állam hol adott esetben jogos, hol a lehetőségeken túlterjeszkedő elvárása is.

A választók legsúlyosabb és legjogosabb kritikája a szocialista kormányokkal szemben éppen az államigazgatás akadozása, a törvényes rend lazulása, a

korrupcióval szembeni tehetetlenség, sőt: az állami és önkormányzati korrupció terjedésének gyanúja, a terveit végrehajtani nem képes kormányzás benyomása volt.

A sokfajta indulat 2010-ben összeomlasztotta az eddigi politikai szerkezetet és pártrendszert. Nemcsak a baloldal, hanem az európai típusú modern demokrácia politikai pólusa is összeszűkül és meggyengült. Az elitellenesség új pártokat juttatott az országgyűlésbe, az amúgy is kis létszámú ellenzék szétagolttá vált. Az összes többi párt érdekelt volt abban, hogy a szocialistákra a kétszeres utódpártiság bélyege kerüljön. Az újból visszatérő „kommunistázás” az MSZP-t az állampárti rendszer utódjának szerepébe kívánta visszazárni, de emellett egyetlen parlamenti utódja, felelőse lett az elmúlt húsz év feketére festett teljesítményének.

IV: Számvetés: nyolc év kormányzása

Az MSZP-nek mint 12 éven át kormányzó politikai erőnek meghatározó része és külön felelőssége van a rendszerváltást követő első történelmi korszak teljesítményében. Elsősorban a 2002-től 2010-ig tartó időszakokkal kell számot vetnünk.

IV/1. A Magyar Szocialista Párt az ezredforduló idején bizakodással, tervekkel tele értékelte saját helyzetét, a kormányra jutás esélyeit. A derűlátást alátámasztotta a kedvező nemzetközi gazdasági környezet és az előrehaladó európai uniós integrációs folyamat mellett az is, hogy az 1990-es évek vége az európai szociáldemokrácia reneszánszát hozta. Ekkor került kormányra a Tony Blair vezette brit Munkáspárt - tizennyolc évnyi ellenzéki séget követően -, a Gerhard Schröder és egy ideig Oskar Lafontaine által közösen vezetett Német Szociáldemokrata Párt - tizenhat évnyi ellenzéki ség után -, valamint Lionel Jospin Franciaországban.

Az MSZP 2000-es kongresszusán tizenöt évre szóló távlati programot fogadott el, amely épített a konjunktúrára, és felhasználta a sikeresnek tűnő nyugat-európai baloldali tapasztalatokat. Társadalmi és politikai konszolidációt hirdetett, vagyis voltaképpen szeretett volna nekivágni a rendszerváltást követő időszak újabb történelmi szakaszának. Jóléti rendszerváltással kárpótolni akartuk nemcsak a rendszerváltás, hanem a jobboldali kormány jövedelem-átcsoportosításának veszteseit is. Felléptünk a jogállam, az alkotmányosság védelmében és a nemzet megosztását célzó politika ellen is, meghirdetve az árokbetemetés programját.

E programmal alakult meg 2002-ben Medgyessy Péter koalíciós kormánya.

IV/2. Hamarosan megmutatkoztak azonban politikánk korlátai, kiinduló helyzetértékelésünk illúziói. Ugyan kritizáltuk, de az árokbetemetés jegyében nem szüntettük meg azonnal a Fidesz társadalmilag igazságtalan, egyben rendkívül költséges döntéseinek jelentős részét. Hiába volt helyénvaló a jóléti rendszerváltás jelszavában megtestesülő társadalmi igazságtétel igénye, nem mértük fel a társadalom mélységi problémáit: azt, hogy a vesztesek tömege véglegesen vesztesévé vált. A bővülő szociális juttatások enyhítettek ugyan nehézségeiken, ugrásszerűen emelték az életszínvonal mennyiségi mutatóit, de nem akadályozhatták meg a társadalmi hátrányok továbbörökítését. Nem kapcsoltuk össze a béremelést színvonaljavító és szerkezetváltó reformokkal az egészségügyben és az oktatásban. A magyar gazdaság növekedési esélyeit túlbecsültük: a növekedésből származó források nem voltak elegendők a szociális és az infrastrukturális beruházások egyszerre történő fedezésére.

Túlbecsültük a neoliberais gazdaságpolitikai eszközök társadalmi hatásosságát is. Ez nem csak az SZDSZ-szel kötött - a Fidesz leváltására egyedül lehetőséget biztosító - koalíció megkötése miatt alakult így. A már említett európai szociáldemokrata reneszánsz fősodrában éppen azok a pártok haladtak, amelyek minden korábbinál bátrabban kapcsolták össze a szociáldemokrata értékekkel nemcsak a szabadságjogok liberális eszméjét, hanem a neoliberais gazdaságpolitikai elveket is. Ma már tudjuk, hogy szemben a neoliberais reményekkel a piaci verseny kihívása magától nem mobilizál mindenkit, nem teszi versenyképessé a hátrányokkal küzdőket. Különösen nem képes erre a nyugat-európainál sokkal problematikusabb társadalmi helyzetben lévő Magyarországon.

A Medgyessy-kormány a problémákat érzékelve elsősorban a költségvetési korrekció elkerülhetetlen eszközéhez nyúlt. Ami azonban azt is magával hozta, hogy a jóléti rendszerváltás kiteljesítését, a társadalmi és politikai konszolidációt szolgáló nagy szakpolitikai programok mögül lassan, de egyre biztosabban eltűntek a források. A kormányzás iránytalanná vált, kiüresedett, hiszen, amire valójában vállalkozott: az új, harmonikusabb fejlődésű történelmi szakasz megnyitására nem maradt pénze és mozgástere.

IV/3. A kormányzás válságára adott politikai válasz a 2004-es miniszterelnök-váltás volt. Az új kormány kiemelt céljai a reform, a fejlesztés, az igazságosabb elosztás voltak, utóbbi elsősorban a családtámogatási rendszer és a nyugdíjkorrekció terén. Ezek sikeres reformnak tekinthetők.

De a nagyszabású fejlesztések, a jó irányú szociális intézkedések és szerkezeti reformok terhe együtt ismét soknak bizonyult, ami a választások után újabb, ráadásul igen jelentős kiigazítási kényszerrel vont maga után. Ennek mértékével sem az MSZP, de valószínűleg a kormány sem szembesült idejében. 2006-ban ugyan nem ígéretdömpinggel, hanem inkább fejlesztési tervekkel kampányoltunk, de nem merült fel és nem kapott hangot a kényszerű takarékoság, az egészségügyi és felsőoktatási költségekben való állampolgári

részvállalás (vizitdíj, tandíj) szükséglete. Nem vontuk vissza időben az adócsökkentési programot sem.

IV/4. A 2006-os választási győzelem után megalakítottuk a második Gyurcsány-kormányt. Választóink az európai típusú fejlődés, a haladás, a modernizáció, az életminőséget javító és gazdaságilag észszerű szerkezeti reformok mellett a szociális biztonság megőrzését, a társadalmi igazságosság érdekében tett további lépéseket vártak tőlünk. Ez a kétféle elvárás a hiánycsökkentés időszakában gyakorlatilag összeegyeztethetetlen volt, különösen azért, mert a körülményekre a közvélemény sem volt felkészítve.

2006 szeptemberében került nyilvánosságra Gyurcsány Ferenc őszi beszéde. A beszéd a múlt hibáival történő drámai szembenézést célozta, szenvedélyes túlzásokkal, amelyek ott is korszakhatárt kívántak húzni a „semmittevés” és a „reform” szakasza között, ahol erre nem volt szükség, elfeledkezvén a családtámogatás és a nyugdíjrendszer már végrehajtott reformlépéseinek sikeréről. Ám még súlyosabb hiba volt, hogy a beszédben foglalt szándékok nem kerültek jóval előbb, de még elmondása idején sem a nyilvánosság elé. Az előkészítetlen politikai fordulat, az őszi beszéd manipulatív tálalása és a körülötte tudatosan gerjesztett politikai hisztéria erőszakos zavargásokhoz vezetett, amelyek kezelésében a hasonló helyzetekre tökéletesen készületlen rendfenntartó erők hibákat is követtek el. Az ellenzék mindvégig süketnek tetette magát a beszéd igazságaival, a változások szükségességével szemben is. Az önkormányzati választáson elszenvedett vereségünk a kormányzást blokkoló „kettős hatalmat” hozott létre. Mindennek hosszú távú következménye a Gyurcsány Ferenc személye ellen irányuló primitív lejárató kampány és az MSZP tartós népszerűségvesztése volt. Az MSZP bizalmi viszonyait pedig máig mérgezi, hogy a nemzetbiztonsági szervek nem tudták vagy nem akarták felderíteni a kiszivárogtatás körülményeit.

Az MSZP ennek ellenére ha nehéz viták árán is, de kitartott a szükséges költségvetési megtakarítások és a reformpolitika mellett. Az így kialakult hangulatban azonban alig-alig találtunk olyan társadalmi, közéleti szereplőket, akik nyilvánosan kiálltak volna politikánk legalább azon elemei mellett, amelyekkel valóban maradéktalanul egyetértenek. Hónapok leforgása alatt az a kép alakult ki, hogy a kormány egymaga próbál reformokat erőltetni az országra. A kormány látótere is beszűkült, s mivel párbeszédre nem volt esélye, sokszor olyan tempóban próbált változtatásokat keresztülvinni, ami már önmagában is megsokszorozta a hibalehetőségek számát.

A végletesen populista népszavazási kampány a kormány elleni valóságos hajtóvadásszáttá vált. A választók nagy többsége nemet mondott három kérdésre, ám összességében az MSZP-SZDSZ kormányzását utasította el. Mindez annak is betudható volt, hogy a szavazók jelentős része alig tudott valamit a Magyarországon végbemenő útépitésekről, kórház- és iskolafejlesztésekről, illetve azokat nem a kormány javára írta.

A népszavazási vereség szétrobbantotta a koalíciós kormányt, egyúttal azonban lehetőséget adott arra, hogy újrafogalmazzuk politikánkat. Az erre tett kísérletet azonban megsemmisítette a gazdasági válság kitörése. 2006-ban még joggal remélhettük, hogy két év alatt a költségvetés helyrerázódik, és a reformok már nem kapcsolódnak össze a közvéleményben a pénzkivonással, hanem végre az ellátások javulását és fenntarthatóságát eredményezik. A válsaggal azonban Magyarország ismét kényszerpályára került. Két megszorítási hullám egyazon kormányzati ciklusban bármely pártot vereségre ítél.

Ennek ellenére az MSZP „reformteljesítménye” nemcsak negatív tanulságokat hordoz. Az egyenlőtlenségeket konzerváló és költséges intézményrendszer szerkezeti változtatásának elkerülhetetlenségét az MSZP helyesen ismerte fel. Ez akkor is igaz, ha a kivitelezés kapkodó, a tempó és a módszerek gyakran erőltetettek, felülről diktáltak, a szövetségkeresés pedig kudarcos volt. Az előző ciklus családtámogatási reformja, valamint a nyugdíjkorrekció reformlépései azonban még társadalmi támogatást is kaptak. A nyugdíjrendszer stabilizálásáért mindkét ciklusban megtett intézkedések, a kistérségek kialakítása, az óvodáztatás és az iskolai integráció programja, a felsőoktatási reform megindítása szintén pozitív folyamatokat alapoztak meg. Elvetélt és támogatás nélkül maradt viszont az egészségügyi reform jó része, a közigazgatási és önkormányzati reformba kétharmados támogatás híján bele sem lehetett kezdeni, a kidolgozott és egyeztetett pártfinanszírozási reform pedig a Fidesz ellenállásán bicsaklott meg.

IV/5. A válságkezelés megkövetelte intézkedéseket kisebbségi kormánnyal, a karakterrombolás áldozatául esett miniszterelnökkel, elapadt társadalmi bizalommal a régi szereplők és szerkezet segítségével már nem lehetett a siker esélyével felvállalni. A miniszterelnök-jelölt keresés kínosan elhúzódó kálváriája végképp meggyengítette az MSZP kormányzóképeségébe vetett hitet. Az MSZP válaszút elé került: felvállalja-e a ciklus utolsó esztendejének szigorú válságkezelését, annak ellenére, hogy ebből választási hasznot nem remélhetett, vagy maradék választóbázisát mentve előrehozott választást ír ki. A pártérdekek szempontjából elképzelhető, hogy az utóbbi lett volna kedvezőbb. Az Orbán-kormány katasztrofális gazdaságpolitikája azonban utólag azt igazolta, hogy az ország érdekét a Bajnai-kormány támogatásának felvállalása szolgálta.

A Bajnai-kormány és az MSZP felelős és sikeres válságkezelést hajtott végre. A szocialisták mindvégig töretlenül támogatták az új kormány politikáját, és maguk is részt vettek annak alakításában. Elsősorban annak érdekében, hogy a korlátozott mozgástér határain belül is alkalmazzunk szociális védrendszereket, elsősorban a legszegényebbek megkímélésére fordítva a szűkös forrásokat. Ez erkölcsileg helyes és baloldali döntés volt, azonban tovább gyengítette pozícióinkat a középosztályban, amely úgy érezte: csak a

nála is szegényebbeket gyámolítják. A költségvetési forrásokért való versengés egyszerre lett táptalaja a szegényellenes és az elitellenes indulatoknak. A 2009-es európai parlamenti választás megmutatta, hogy az indulatok egyik haszonélvezője és gerjesztője a magyar szélsőjobboldal lett, amely komoly politikai tényezővé vált.

A felelős válságkezelés újra bizonyíthatta volna a baloldali kormányzóképeségét, de az éppen ebben az időszakban bírósági szakaszba kerülő korrupciós botrányok (nem függetlenül manipulált időzítésüktől és egyoldalú tállásuktól) aláásták morális hitelünket. A szakszerű és felelős válságkezelés nem tudta ellensúlyozni a morális hitelvesztés és az immár harmadik megszorítási kényszer népszerűségrontó hatását. A választásokon az MSZP súlyos vereséget szenvedett.

IV/6. Az MSZP nem háríthatja el saját felelősségét, de nem kell megtagadnia azokat az eredményeket sem, amelyeket az ország a kormányzása idején ért el. Büszkék lehetünk arra, hogy a legtöbb befektetés szocialista kormányok idején érkezett Magyarországra. Büszkék lehetünk arra, hogy a legtöbb autópálya szocialista vezetésű kormány idején épült, hogy az infrastruktúra fejlettsége a magyar gazdaság egyik kitörési pontját jelentheti a válságból. Az Európai Unióhoz is szocialista vezetésű kormányzás idején csatlakoztunk. Büszkék lehetünk arra is, hogy egyedül a szocialisták folytattak olyan politikát, amely tudatosan törekedett a szegénység és a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére, még ha messze nem is tudtunk annyit tenni ez ügyben, mint kellett volna. Büszkék lehetünk arra, hogy kezelhetetlenné váló társadalmi konfliktusok nélkül kijuttattuk az országot a gazdasági világválság első hullámának kríziséből.

De látnunk kell: minden szándékunk ellenére sem sikerült közelebb jutnunk a társadalmi és politikai konszolidációhoz. Nem mi dúltuk ugyan fel a társadalmi békét, nem mi csináltunk háborús terepet a nyugodt és értelmes közélet helyén, de azt megvédeni sem tudtuk. A politikai hidegháború nem enyhült, a közbizalom gyengült, a változás igénye sodró erejűvé vált, az ország könnyű zsákmánya lett az olcsó ígéreteknél, a gátlástalan hatalmi törekvéseknek. A III. Köztársaság megbukott.

IV/7. A III. Köztársaság pártjaival és elitjével való elégedetlenség mára a közéleti érdeklődés új, pártokon kívüli gócait is életre hívta. Az új kormány „jóvoltából” erőre kapott a szakszervezeti mozgalom és számos, a szabadságjogokat képviselő civil szervezet. Magyarországon is rohamos gyorsasággal törtek előre a nem hagyományos, nem formalizált, hálózatos, internetes szerveződések. Mára 3 millióan vannak a facebookon. Zömmel ugyan 35 éven aluliak, a „facebook” generáció tagjai, de a korhatár napról napra kiterjed.

Ezekben a hálózatokban, civil szervezetekben, szakszervezetekben gyakran nagyobb erejű és látványosabb társadalmi ellenállás bontakozott ki az új kurzussal szemben, mint amit a pártok generáltak. Ez az ellenállás mindeddig elkülönült a pártok által szervezett ellenzékiiségtől, sőt elutasította azt. Ugyanakkor ezek a közösségek is azt a „vélemény-klímát” erősítik, amit a demokratikus ellenzéki pártok is képviselnek.

A szubjektív szándékok és feltételek hiánya ellenére előállt a szövetségkötés objektív kényszere. Olyan laza szövetségé, amelynek részesei a demokratikus pártok és a különböző szerveződések, véleményközösségek is.

Az MSZP-nek ezeket az európai és hazai koordinátákat figyelembe véve kell megalkotnia azt a politikai programot, amely az e célra szövetkezőkkel együtt a IV. Magyar Köztársaságban kiteljesíti a demokráciát, visszahozza az országot az európai fejlődés útjára, és szolidáris Magyarországot teremt. A következő fejezetek e program fő pilléreit járják körül, a biztonság, a mobilitás, a demokrácia és a politikai innováció feladatait vázolva annak érdekében, hogy a vita eredményeit a szakpolitikai programok is használhassák.

V. Biztonság és méltóság

A gazdasági válságnak nincs vége, és a világ a válság után is drámai változások előtt áll. Az állandóság nyugalmát senki sem ígérheti. A biztonságot a közösség együttműködése, szolidaritása adhatja meg, az, hogy van kire számítani. Csak a „szolidáris Magyarország” lehet a záloga a társadalmi biztonságban, annak, hogy a gazdasági válság nem csap át kezelhetetlen társadalmi válságba.

V/1. Az MSZP nem a változatlanlanságot tekinti biztonságosnak. Ellenkezőleg. A szocialisták a reformfolyamatot a rendszer javítására, korrekciójára vállalkozó baloldali politika lényegének tekintik. Az MSZP továbbra is kitart az igazságosságot és a jobb működést szolgáló szerkezeti reformok szükségességé mellett. Az MSZP maga is úgy véli, hogy az egészségügy, a felsőoktatás, a közigazgatás, az önkormányzati rendszer további változásokra szorul. Nem ennek szükségességében van vitája a reformokat korábban gáncsoló Fidesszel, hanem azok társadalmi terheinek igazságtalan elosztását, a párbeszéd és a jogszerűség semmibe vételét ellenzi.

Saját tapasztalataiból is okulva és a jelenlegi önkényes rögtönzéseket látva azoknak az összehangolt, átfogó reformoknak a híve és kezdeményezője, amelyeket tisztességesen, az érintettekkel megvitatva készítettek elő. Nincs

olyan gazdasági vagy társadalmi szempont, ami a jogbiztonság és jogtisztelet felszámolásához menlevelet adhat. Ezért az MSZP még az indokolt változtatásoknál sem tartja elképzelhetőnek, hogy azok visszamenőleges hatályú szabályokon alapuljanak. A szocialista pártnak vállalnia kell, hogy kormányra jutva felszámolja a visszamenőleges jogalkotás gyakorlatát, és észszerű társadalmi megegyezést kezdeményez a változtatások irányáról, céljáról és terheiről.

V/2. A gazdasági fejlődés biztonsága érdekében az MSZP teljeskörű gazdasági korrekcióra készül. A gazdasági kitöréshez, a növekedés újraindításához határokon kívül és belül újfajta együttműködés kell: bezárkózás helyett nyitottság bűnbakkeresés helyett közös cselekvés és megegyezés a gazdaság szereplőivel. Az MSZP megfontolt, hosszútávra gondolkodó, szakértőkkel egyeztetett gazdaságpolitikát ajánl, a nemzetközi baloldal törekvéseivel egybehangzóan fenntartható, új szociális piacgazdaságot kíván létrehozni.

Az új szociális piacgazdaság célja nemcsak a gazdasági, hanem a társadalmi fejlődés előmozdítása is. Mércéje nem pusztán a nemzeti jövedelem emelkedése, hanem a társadalom harmóniájának és együttműködésének szintje, az ország fenntartható fejlődése, az egyének, családok, közösségek életminőségének javulása.

A szociális piacgazdaság fejlődésének motorja a szabályozott piac és a normakövető, tisztességes verseny. A hazai versenyképesség javításának belső forrása egyrészt az értelmes foglalkoztatás bővítése, másrészt a hazai adottságok (a termőföld, a víz, a földrajzi elhelyezkedés) észszerű felhasználása, harmadrészt a befektetési, beruházási kedv erősítése. Mindez azon alapul, hogy a gazdasági növekedés hajtóereje egyre inkább az emberi tőke: a tudás, a kutatás, a minőségi munkaerő.

Ezért a szocialisták felfogásában a közoktatás, szakoktatás, felsőoktatás és a kultúra, a kutatás, fejlesztés és az innováció, valamint az egészségmegőrzés, a megelőzés és a gyógyítás nemcsak kiadást, hanem beruházást is jelentenek, elsősorban nem felhasználását, hanem létrehozását a gazdaság és a társadalom értekeinek.

Az MSZP a költségvetési újraelosztás mértékének észszerű és fokozatos mérséklése mellett van. Ehhez új közteherviselési rendszerre, társadalmi konszenzuson alapuló, a progresszív jövedelemadózást és a komoly vagyonok adóját magába foglaló új adórendszerre van szükség. Ez akkor lehetséges, ha hatékonyabbak a közkiadások, ha egyaránt értékke válik a közfelelősség, a szolidaritás, a méltányosság és az öngondoskodás.

V/3. A modern „rizikó-társadalmak” tapasztalatai és veszélyérzete vezetett a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontból is „fenntartható fejlődés” igényéhez és a politika zöld fordulatához. A biztonságosan és fenntarthatóan fejlődő, környezettudatos társadalmi-gazdasági modell globális politikát

igényel, az adórendszer, a foglalkoztatás, a mezőgazdaság, a közlekedés szerkezetének átalakítását. Olyan új megközelítési módokat, amelyben a fejlődés célja inkább a gazdasági, társadalmi és környezeti egyensúly. Ez a megközelítési mód szemben áll azzal a gazdaságpolitikával, ami csak a GDP növelésére koncentrál, hiszen ez a növekedés nem tesz különbséget produktív és destruktív, fenntartható és fenntarthatatlan tevékenység között, minden sikeres piaci eseményt nyereségként kezel.

A zöld növekedésbe való befektetés nemcsak a környezet számára jár előnyökkel, hanem a növekedés és a foglalkoztatás egyik motorja is lehet. Új „zöldmunkahelyeket” hozhat létre a környezetkímélő technológiák, a megújuló energiaforrások feltárásával és alkalmazásával. Esélyt adhat a tisztességgel megfizetett, értelmes közcélú munkáknak is.

A fenntartható fejlődés, a környezetbiztonság a jövőéért és a jövőről szól. Sok-sok kormányzati cikluson átívelő nemzeti és európai feladatot jelent. Ezért több párt, több politikai és társadalmi erő egyetértését, együttműködését és közös tervezését igényli. Az MSZP kész arra, hogy olyan politikai és társadalmi szövetség részese legyen, amelynek összetartó ereje a demokrácia és a szociális felelősség újraépítése mellett, harmadik elemként a fenntartható gazdasági és társadalmi fejlődést szolgáló „zöldpolitika” is.

V/4. A baloldal a munkát nemcsak jövedelemtermelő tevékenységnek, hanem a biztonság és az emberi méltóság részének, az emberi élet kiteljesítőjének tartja. Ezért a baloldal szempontjából a foglalkoztatás, a munkahelyek mennyisége és minősége a gazdasági fejlődésnek nemcsak eszköze, hanem célja is.

A rendszerváltás után a korábbi 5 millió foglalkoztatott száma kb. 3 millió 800 ezerre csökkent, és ezt a sokkot követően csak kb. 100-200 ezres nagyságrendben változott, illetve hullámzott. Több, mint egy millió munkahely tartósan elveszett, és a technika fejlődése sem kedvez annak, hogy rövid távon az eltűnt munkahelyeket teljesen pótló, milliós kínálat jelenjen meg a munkaerőpiacon. Az értelmes élet, a hasznos tevékenység lehetősége viszont azoknak is jár, akik nem találhatnak vissza a piacra. Az MSZP foglalkoztatáspolitikája ezért egyszerre kell, hogy tartalmazza a munkaerőpiac bővítését és humanizálását, másrészt azt a felismerést, hogy ma jelentős tömegek nem képesek vagy alkalmasak a munkaerőpiacra való tartós vagy gyors visszailleszkedésre. Ezért beszélünk a „duális foglalkoztatáspolitikáról”, a munkaerőpiac szélesítésén túl a kívülrekedteknek szóló támogatott munkaformákról.

A munkaerőpiac vonatkozásában az MSZP egyszerre képviseli a „több munkahely” és „jobb munkahely” kettős célját. A „több munkahely” érdekében a keresleti és a kínálati oldalon is ösztönző eszközök bevetését (az oktatás és a munkaerőpiac összhangját, a munkaerő földrajzi mobilitásának segítését, a járulékcsökkentést, stb.) tartja szükségesnek.

A „jobb munkahelyeket” a bérszínvonal mellett elsősorban a jogi szabályozás szolgálja. A baloldal az egyenlőtlen viszonyokban mindig a kiszolgáltatottabbak oldalán kell, hogy álljon. Ezért a munka világában elsősorban a munkavállalók jogait és érdekeit védi. Ellene szegül a munkavállalói jogok durva csorbításának és védi az érdekegyeztetés, a partnerség, a párbeszéd rendszerét és fórumait. Az EU jelszávához: „Biztonság és rugalmasság” ragaszkodik. Számos dolgozói csoport már ma is kívül esik a Munka Törvénykönyve szabályozásán. Az MSZP az alkalmi munkavállalók, valódi őstermelők, önálló ügynökök stb. csoportjaira is ki akarja terjeszteni a védelem valamilyen sajátos formáját.

Az MSZP a munkateljesítményt tükröző bérezés híve, de a hazai jövedelemkülönbségek olykor nagyobbak, mint a valóságos teljesítménykülönbségek. Számos szakmában a nehéz körülmények között jól teljesítők is a nagyon alacsony keresetűek közé tartoznak. Az MSZP ezért különösen ellenzi a kiskeresetűek burkolt (adóváltoztatással történő) bércsökkenését, és azt is, hogy a kényszermunkává silányított közfoglalkoztatással törjék le a béreket.

A duális foglalkozáspolitikai ágának másik ága annak a sok százezer embernek (a legrosszabb becslések szerint 1-1,5 milliónak) kíván lehetőséget adni, akit ma a piac feleslegesnek ítélt. A „szociális gazdaság” speciális foglalkoztatáspolitikai szektorának két tipikus eszköze a közösségi célú, támogatott, legalább minimálbéren megfizetett, minél hosszabb ideig tartó közhasznú foglalkoztatás és a szociális szövetkezet. A szociális szövetkezetek az eddigi modellkísérletek szerint elsősorban tagjaik és településeik ellátására és a számukra nyújtott szolgáltatások elvégzésére vállalkoznak, szociálpolitikai menedzserek irányításával, az eddig szociális ellátásra fordított pénzek egy részének felhasználásával.

Közelebb visz a verseny világához, ha a szociális szövetkezet a piacra vitel megszervezésével a közeli város ellátásába, vagy egyéb beszállítói tevékenységbe is bekapcsolódik. A szociális szövetkezés, amellyel válságövezetekben világszerte kísérleteznek, nem profit-, hanem szociális és foglalkoztatási célokat szolgál, nehezen tud teljesen önfenntartóvá válni. A személyes segítségnyújtás, menedzselés, szervezés, a kedvezményezés, a támogatás, a speciális jogi környezet számos formáját igényli. A termelő és értékesítő szövetkezetek szervezése, a mezőgazdasági (különösen a zöldség-, gyümölcs- és energianövény) termelés bővítése, mindehhez a külső piacszervezés még közelebb visz a teljes integrációhoz, mert a piac világába vezető, támogatást nem igénylő lehetőségeket nyit meg.

V/5. A társadalmi különbségek mérséklésére Európában általánossá váltak ún. automatikus stabilizátorok is, amelyek akadályozzák a társadalom dezintegrációját. Ilyenek például a progresszív adózás, a munkavállalói jogok, a munkanélküli és jóléti ellátások, az ellátások indexálása. Ma mindegyik

felsorolt elemet támadás érte. Az MSZP-nek ezért arra kell vállalkoznia, hogy kormányzása idején újra bekapcsolja a rendszerbe a kiiktatott stabilizátorokat. A baloldali pártok programjának kulcs-eleme a stabilizátorok közül a progresszív adórendszer. Az MSZP számára a valóban szükséges költségvetési takarékoság bármely eszköze csak akkor elfogadható, ha elsőként az egykulcsos adórendszer megszüntetésével betömik az új adórendszer által ütött költségvetési lyukat. Az MSZP kormányra jutva helyreállítja a progresszív adórendszert, a megnyirbált munkavállalói jogokat és munkanélküli ellátásokat is. Nem „osztogat”, nem folytat felelőtlen költségvetési politikát, de a takarékoságot nem a legrászorultabbakon kezdi.

V/6. A végletes társadalmi különbségeket enyhíti a szolidáris és kiszámítható nyugdíjrendszer.

A szocialista párt továbbra is vállalja és elkerülhetetlennek tartja azt a döntését, amellyel a nyugdíjkorhatár fokozatos emelése révén megalapozta a nyugdíjfinanszírozás biztonságát. Természetesnek tartja, hogy ezzel összefüggésben a korengedményes és korkedvezményes nyugdíjak rendszerét is felül kell vizsgálni, de mindez csak a jövőben nyugdíjba vonulókra vonatkozhat, a szakmai és emberi szempontokat mérlegelő érdekegyeztetést és tárgyalásokat követően.

Az MSZP továbbra is azon az állásponton van, hogy a generációk közti szolidaritás jegyében a gazdasági növekedés hasznából a nyugdíjasoknak is részesedniük kell. Ezért ragaszkodik ahhoz, hogy továbbra is érvényben maradjon a törvénybe foglalt mértékű gazdasági növekedés esetén (de csak akkor) biztosított reálnyugdíj-növelésre és nyugdíjprémiumra vonatkozó szabályozás.

Az MSZP a TB-kasszából történő nyugdíjfizetés egyik elvének is a szolidaritást tekinti. Ezért szükségesnek tartja az özvegyi- és árvaellátás megtartását, amely a befizetett járulékokon és nem az állam „kegyén” alapul.

V/7. A társadalmi biztonság és szolidaritás egyik garanciális eleme a szociális rendszer, amely a legszegényebbeket rendszeresen támogatja, az alsó-középosztályt pedig legalább az eddig elért társadalmi státusza megőrzésében segíti. Ugyanakkor Európa közös tapasztalata, hogy nem lehet úgy segíteni a szegényeken, ha nagy ráfordítással csak rajtuk, szűken meghatározott csoportjaikon segítenek, mert ez újabb társadalmi konfliktusokat, a szolidaritás teljes felmondását eredményezheti. Ezért az új európai ajánlások szerint „explicit, de nem exkluzív” támogatásokra van szükség, amelyek világos (explicit) célokat határoznak meg, de nem kizáró (exkluzív) jellegűek, a célok szempontjából fontos csoportokból nem zárnak ki senkit. A társadalmi ellenállás akkor a legkisebb, ezért a hatékonyság akkor a legnagyobb, ha közpénzekből azoknak a rendszereknek (egészségügy, oktatás) a színvonalát

és igazságosságát javítják, amelyeken keresztül tömegesen jutnak intézményes segítséghez a nehezen élők is.

A jelenlegi neokonzervatív és antihumánus szociálpolitikai fordulat része a szegények bűnösnek bélyegzése, és a normativitás felszámolása. A törvényes feltételek esetén állampolgári jogon, normaszzerűen járó támogatások helyét egyre több területen kezdi felváltani az önkényes elbírálás, amely pl. a helyi hatóságok kénye-kedvére bízza, ki „méltó” az eddigi normatív ellátásra. Az MSZP továbbra is a rászorultság normatív meghatározását tekinti elfogadhatónak.

A pénzbeni szociális ellátások természetbeni ellátássá alakítása csak akkor helyénvaló, ha az intézményrendszeren, óvodán, iskolán keresztül a gyermekek ellátását szolgálja, de nem válthatja ki a családok teljes támogatását. Piaccgazdaságban nem lehet pénz nélkül élni, nem lehet a szegényeket eleve gyanúsnak bélyegezve általános megoldásként mindnyájukat megfosztani az önálló életvezetés lehetőségétől.

Magyarországnak is be kell kapcsolódnia a „szociális minimum” lehetőségéről és a célszerűségéről folyó európai diskurzusba, akkor is, ha ennek feltételei csak hosszabb távon érnek meg. Ez az az összeg, aminek a minimális szinten való létfenntartáshoz valamilyen formában mindenkinek el kellene jutnia. Azokhoz, akik akár a munkaerőpiacon, akár másfajta, szociális típusú munkaszervezetekben, közhasznú munkában dolgozni képesek, elsősorban munkajövedelem formájában; akik erre betegségük, családi helyzetük, életkoruk miatt nem képesek, azokhoz nyugdíj vagy szociális juttatás formájában. A „szociális minimum” alkalmazásának rendszere adhat értelmes keretet a különböző állami forrásokból származó juttatások egységes „szociális számlán” történő vezetéséhez.

V/8. A társadalmi biztonság része, hogy a gyermekvállalás ne jelentsen elviselhetetlen terhet, és ne növelje a családok közti igazságtalan társadalmi különbségeket.

A jobboldali kurzus politikai retorikájának egyik kulcseleme a család értékének állandó hangoztatása. Ez támogatást érdemelne, ha család-esszménye nem volna ókonzervatív, túlhaladott és kirekesztő. Az adókedvezményekkel az egyszülős családokat, az élettársak egy részét, az adózó jövedelemmel nem rendelkezőket és a kiskeresetűeket hátrányosan különböztetik meg.

Az MSZP a gyermeknevelés anyagi támogatását elsősorban a családi pótlék, és nem a jobb jövedelműeknek kedvező adókedvezmény formájában képzei el. A támogatási rendszer szükséges reformjának fel kell számolnia a szegény gyerekek hátrányos megkülönböztetését. A családtámogatási modellek minden fajtája a különböző családformák egyenjogúságán és szabad választásán kell, hogy alapuljon.

A családok létbiztonságát és gyermekvállalási kedvét az európai tapasztalatok szerint az befolyásolja a legkedvezőbben, ha a nőknek módjuk van a gyermekvállalást követően kellő idő után visszakapcsolódni a munkába. A női foglalkoztatottság javításához elsősorban a megfelelő szolgáltatások kiépítése szükséges, amelyek egyrészt maguk is női munkahelyeket kínálnak, másrészt a családoknak nyújtott segítséggel lehetővé teszik más nők munkába járását is. A szolgáltatások hiánygazdaságát ma a bölcsődés korú kisgyerekek és az idősek gondozása jelenti. Az időseket ellátó intézmények ma a szükségleteknek csak kis részét elégítik ki, ezért a gondozásra szoruló idősek és családjaik életére nincs általános és emberséges társadalmi megoldás.

A magyar baloldal programjának része a viszonylag olcsó, családi szolgáltatások fokozatos kiterjesztése. Az intézményi kapacitások növelése mellett más, rugalmas, intézményen kívüli formákat is terjeszteni kell, akár a közösségi célú, közhasznú munkavégzés, akár szociális szövetkezetek, akár önkormányzati megoldások segítségével. A „gondozó” jellegű szolgáltatások (az ún. „care work”) ilyen típusú, intézményen kívüli fejlesztésére elsősorban azokon a területeken van lehetőség, amelyek nem minden munkakörben követelnek meg magas iskolázottságot. Ezek elsősorban az öreggondozás és a gyermekgondozás rövid képzési program után ellátható rugalmasabb, házi formái.

V/9. Az ellátó rendszerek biztonságának legkritikusabb pontja az egészségügy. A mögöttünk hagyott két évtized a befejezetlen reformok története. Az egészségügynek a tudományos és technológiai fejlődés következtében egyre több pénzre lett volna szüksége, de éppen ebben az időszakban a költségvetési konszolidáció, majd a gazdasági válság legfeljebb az egészségügyi kiadások szinten tartását engedte meg. A forrásokból és lehetőségekből mindig is többet hasítottak ki maguknak a jobb érdekérvényesítő, járatosabb társadalmi csoportok. „Modern-Magyarországhoz” képest „leszakadó Magyarország” ebben is hátrányban volt.

A baloldal szolidáris egészségpolitikát akar, esélyegyenlőséget a megelőzéshez és gyógyításhoz való hozzáférésben, egyre szélesebb körnek jutó, a korszerű lehetőségekkel lépést tartó ellátást. Ezeket a célokat és a gazdasági fenntarthatóság elemi érdekét azonban gyakran egymás rovására lehet csak szolgálni. A feladat az, hogy őszinte párbeszédben olyan társadalmi megállapodás szülessen, ami a lehetőségek határán belül egyezteteti a szempontokat. Közös döntés eredménye legyen: mekkora forrásbővülést milyen áron tud vállalni az egészségpolitika, és ebből milyen szolgáltatások fedezhetők.

Az MSZP sokszereplős egészségügyi stratégiában gondolkodik, amely változatos fenntartású (állami, önkormányzati, magán, vegyes stb.) intézményi működtetést tesz lehetővé, és az állam felelősségét elsősorban a szabályozásban és a tervezésben látja. Kitart az egységes, szolidáris

egészségbiztosítás mellett. Kidolgozza az osztott teherviselés rendjét, az előtakarékoság, a kiegészítő biztosítások rendszerét. Helyreállítja a betegjogok intézményrendszerét.

Az egészségügy társadalmi igazságtalanságainak legszembetűnőbb jelensége a hálapénz. Oka nem egyszerűen az alacsony bérszínvonal, hanem a „fogyasztói nyomás”: a betegek ennek segítségével remélnék előnyt szerezni, személyes bánásmódot vásárolni. Az MSZP álláspontja szerint csak az egészségügyi rendszer átláthatósága, a következetesen érvényesített betegjogok, a kötelező alapbiztosítás tartalmának tisztázása, a többletigények kielégítését legálisan fedező kiegészítő biztosítás vagy közvetlen térítés visz fokozatosan közelebb a megoldáshoz.

VI. Mobilitás, emelkedés, átjárható társadalom

Egy baloldali párt nem nyugodhat bele a hátrányok többgenerációs átörökítésébe, a befagyott társadalomszerkezet kasztosodó viszonyaiba. A mobilitás újraindításának feltétele a tanuláshoz, tudáshoz való hozzáférés megkönnyítése. Külön feladat a zárványként vegetáló térségek, régiók, települések bekapcsolása a fejlődésbe. A mobilitás lehetővé tételének legnehezebb leckéje a szegények, ezen belül a cigányság integrációja.

VI/1. Baloldali párt számára az egyik legfontosabb társadalompolitikai kérdés: hogyan hat az oktatás a társadalmi egyenlőtlenségekre, illetve hogyan jelennek meg ezek az egyenlőtlenségek az oktatásban? Képes-e az iskolarendszer a csökkentésükre? Az MSZP oktatáspolitikájának vezérlő elve a társadalmi igazságosságot és emelkedést szolgáló iskola.

Magyarországon az iskolázottság mennyiségi mutatói legalábbis eddig jók voltak. A kedvező mennyiségi mutatók azonban nem vezettek az induló különbségek csökkenéséhez.

Rendkívül nagy a különbség a kis- vagy nagytelepülésen iskolába járó gyerekek teljesítménye között, a különböző iskolatípusokba járók tudás- és képességszintje között, valamint az édesapák iskolai végzettsége is erősen meghatározza, hogyan teljesít gyermekük. A három adat egy irányba mutat, a magyar iskolarendszer konzerválja a társadalmi különbségeket.

Az iskolarendszer maga is polarizált, az iskolatípusok, településtípusok közti különbségekben leképezi az iskolán kívüli világ társadalmi tagozódását. Az oktatás erőforrásaiból a számukra fontos iskolatípusok középpontba állításával az elit és a felsőközéposztály jóval többet hasít ki magának.

A jelenlegi kurzus ebből az ellentmondásból rossz irányba keresi a kitörést. Csökkenteni akarja a tanulási folyamat hosszát és az abban résztvevők számát, anélkül, hogy bármit tenne az oktatás integrációs képességének javításáért. Ez a beavatkozás csak tovább növeli a társadalmi különbségeket. Az egyetemi,

főiskolai hallgatók létszámának, az államilag támogatott helyeknek további drasztikus csökkentése az alsó-középosztály gyerekeit fosztja majd meg a diplomaszerezéstől, az országot pedig a fejlődéshez nélkülözhetetlen társadalmi tudástól. Az MSZP tiltakozik a tankötelezettség korhatárának leszállítása és a továbbtanulási lehetőségek korlátozása ellen. Ehelyett olyan programot akar, ami a tanulásban eltöltött éveket jobban hasznosítja a társadalmi integráció, az esélyközelítés és a piacképes tudás szempontjából.

Az oktatás tartalmát, a továbbadott tudás- és képesség-halmazt két kritika illelheti. Alapfokon hiányzik a „mindennapi tudás” nyújtása, a kommunikációs, konfliktusmegoldó, szociális képességek elsajátítása, középfokon pedig a piacképes tudás, a munkaerőpiaci szükségletekhez való folyamatos alkalmazkodás.

A jelenlegi kurzuspolitika csak tovább ront a helyzeten. Az iskolában a poroszos, rendpárti társadalmi elvárásokat akarja szolgálni, háttérbe szorítaná a képességfejlesztést a lexikális tudáshoz képest. Nem segíti a kreativitást, a modern társadalom és munkaerőpiac elvárásainak való megfelelést. („Kevesebb angol, több rovásírás”). A baloldali program ezzel szemben az óvodai és általános iskolai nevelésben a társadalmi integrációt elősegítő közösségi képességek és tudás szerepét akarja erősíteni, a középiskolában és a szakképzésben pedig a munkaerőpiacon szükséges ismereteket, vállalkozó készséget, folyamatos tanulási és alkalmazkodó képességet.

Az MSZP álláspontja szerint az iskolarendszer teljes centralizálása, „államosítása” nem csökkenti, hanem növeli az irányítási költségeket. Alkalmat ad az oktatás „egyenirányítására”, a pedagógusok körében történő politikai szelekcióra, a lakóközösség és az iskola természetes kapcsolatainak lazítására. Az MSZP kiáll az önkormányzatok alapvető iskolafenntartó szerepe, az e célt szolgáló térségi összefogások és az iskolák, pedagógus-közösségek ésszerű szakmai és pedagógiai önállósága mellett.

Az MSZP szerint a világnézetileg semleges oktatás joga minden közösséget és családot megillet. Nem állhat elő olyan helyzet, hogy egy település vagy településrész elérhető távolságban lévő egyetlen óvodája, iskolája ne világnézetileg semleges, hanem egyházi oktatást biztosítson. A mindenki számára elérhető világnézetileg semleges oktatás feltétele az óvodák és iskolák valóban szektorsemleges finanszírozása, az önkormányzati és alapítványi iskolák hátrányos megkülönböztetésének megszüntetése.

VI/2. A mobilitásnak földrajzi gátjai is vannak. A periférikus, hanyatló vagy éppen leszakadó terekben olyan összefüggő zónák alakulnak ki, ahol a legszerencsétlenebb, hátrányos helyzetű csoportok koncentrálnak. Vidéki (és esetenként városi) gettó-területek alakulnak ki. Egész kistérségek kerülnek ki a gazdasági vérkeringésből.

A leszakadó térségek bekapcsolásához többek között az infrastruktúra továbbfejlesztésére van szükség. A szocialista kormányok sokat tettek az

autópályák hálózatának létrehozásáért. Ezt a munkát kell folytatni a nehéz helyzetben lévő kistérségeket az autópályához, autóúthoz kapcsoló utak megépítésével.

Az eddigi lépések folytatása azonban nem elegendő. A szociális szövetkezetek segítségével, belső piacépítéssel és külső piaci kapcsolatteremtéssel új gazdasági formákat kell keresni. Az új, közösségi munkaformák elsősorban a mezőgazdaság tudatos újrászervezésével, az egykori nagygazdaságok szervező szerepének pótlásával, valamint a megújuló energia termelésébe való bekapcsolódással kínálhatnak megélhetést és értelmes tevékenységet.

A munkába járás, a közlekedés e területekre célzott támogatásával segíteni lehet a munkaerőpiacon elhelyezkedni képesek mobilitását, a röghöz kötés feloldását.

VI/3. A mobilitás megindításának legkeményebb leckéje a cigányság integrációjának segítése, az iskoláztatásban és a foglalkoztatásban mutatkozó drámai lemaradásuk csökkentése.

A roma társadalom települési megoszlása nem egyenletes. 50-60 %-uk a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben, társadalmilag és földrajzilag egyaránt a periferián él. A romák többségének lakóhelyéül szolgáló zárványokban a modernizáció minden előnye (jó iskola, infrastruktúra, kiterjedt szolgáltatások, stb.) hiányzik, minden hátránya (uzsora, szerencsejáték, alkohol, elmagányosodás) jelen van. Az ilyen helyzet alkalmatlan arra, hogy kifejlessze a liberális demokráciák egyik alapelvét jelentő egyéni felelősséget. Éppen ezért voltak a csak erre építő megközelítések alkalmatlanok a valódi integráció elősegítésére.

A roma integráció stratégiájának kidolgozásához el kell dönteni, hogy a területi, a szociális vagy az emberi jogi alapú támogatáspolitikát a leghatékonyabb; illetve hogy egyéni vagy kollektív integrációban érdemes-e gondolkodni.

Az elmúlt két évtizedben elsősorban az emberi jogi megközelítést alkalmaztuk, ami azt feltételezte, hogy megoldást elsősorban az egyén jogainak biztosítása és ezzel összefüggésben az előítéletek csökkentése hozhat. Ez azonban önmagában kevés. Az európai és a magyar tapasztalatok egyaránt azt igazolják, hogy (ha a településszerkezet alkalmas rá) a leghatékonyabb a területi célzás, a földrajzilag koncentrált mélyszegénység megcélzása. Ennek során a kiemelten támogatandó földrajzi térségek meghatározása természetesen szociális (foglalkoztatási, jövedelmi, iskolázottsági) adatok alapján történik. A szakemberek szerint Magyarországon a cigányság szempontjából eddig a legígéretesebb kezdetet a 33 különösen hátrányos helyzetű kistérség komplex fejlesztési programja jelentette, ennek a stratégiának a kiterjesztése hozhat elsősorban fokozatos eredményeket.

A kollektív vagy egyéni integráció útjaira, de különösen párhuzamos alkalmazására vannak jó nemzetközi példák. Az egyéni integráció módszerei

az egyes személyek útjából kívánják elgördíteni a szociális, emberi jogi és előítéletekből fakadó hátrányokat, az egyént „emelik be” a társadalomba az integrált oktatással, a diszkrimináció elleni fellépéssel. A kollektív integráció módszerei egy egész közösség sajátos kultúráját teszik egyenrangúvá, elismertté. A párhuzamos útra a legjobb példa az amerikai feketék története, akik esetében a következetes polgárjogi küzdelmet kiegészítette, hogy létrejöttek a feketék saját templomai, olykor főiskolái, kulturális közösségei, és „trendivé” válhatott az afroamerikai kultúra számos eleme, a zenétől az afrofrizuráig. A saját értékekkel bíró közösségként való elismertetés, a kettős identitás ápolása nem gátja, hanem elősegítője is lehet a társadalmi beilleszkedésnek és emancipációnak.

A cigányság foglalkoztatásának eszközrendszere kettős. A végcél nyilván a munkaerőpiacra való integrálás, de akiknél ez egy generáción belül nem elérhető, azokat egy lépéssel előbbre juttatja a nem alibi-jellegű, nem büntető és megalázó, közhasznú munkavégzés, valamint a már ismertetett, szociális célú, támogatott foglalkoztatási rendszer bevezetése.

A tanulási lehetőségek szélesítése érdekében kell folytatni a „Biztos kezdet” óvodafejlesztési programot és növelni az óvodáztatási támogatásokat. Az MSZP továbbra is kitart az integrált oktatás elve mellett, és szót emel a nyílt és burkolt szegregáció ellen. Ki akarja terjeszteni az integrált oktatást speciális délutáni felzárkóztatással kiegészítő tanoda programot.

VI/4. Az egyén mobilitása, emelkedése csakis olyan országban válhat tömegessé, amelyik közösségként is képes emelkedni és fejlődni. A kutatás, fejlesztés, innováció nemcsak a gazdasági fejlődés problémája, hanem alapvetően kulturális kérdés. Ha a kíváncsiság, a keresés, a kreativitás, az újítás szelleme nem hatja át a társadalmat, ha a fiatalok körében nincs kultusza a feltalálóknak, tudósoknak, sikeres üzletembereknek, akkor a társadalom belesüpped a változatlanság, a technológiai és társadalmi konzervativizmus kultúrájába. De ha adottak is a kulturális feltételek, a kutatás, fejlesztés és innováció csak akkor válik a gazdasági növekedés hajtóerejévé, ha az új ötlettől az új termékekig és szolgáltatásokig vezető értéklánc összes elemére kiterjedő, egységes intézményi keretek jönnek létre.

A kutatás, fejlesztés kezdeti állomásain nélkülözhetetlen a közvetlen állami szerepvállalás, amelynek súlya folyamatosan csökken, ahogyan nő az új ötlet gazdasági sikerességének valószínűsége. Az állam sehol sem vonulhat ki az innovációs folyamatból, de szerepe a folyamat vége felé már csak közvetett lehet, a szabályozás eszközein alapulhat.

Azok az országok sikeresek a kutatás, a fejlesztés és az innováció területén, amelyek az egyetemi, kutatói és üzleti szféra kapcsolatait erősítik, a nemzetközi együttműködést támogatják, s a világpiacot megcélzó új termékek és szolgáltatások megteremtését segítik. Az MSZP ilyen intézményi bázist,

értékláncot és együttműködési rendszert kíván kiépíteni, és növekvő forrásokkal ellátni.

VII. A IV. Magyar Köztársaságért

VII/1. Az új kormány nemcsak itt-ott nyirbálta meg a demokratikus jogokat, hanem politikai rendszerváltást hajt végre. A szabad választások kereteit nagyjából megőrző, de erősen centralizált, ellensúly és kontroll nélküli rendszert épít ki és igyekszik azt hosszú évekre változtathatatlaná tenni.

Ezért az új kurzus áldozatai nemcsak a szociális vesztesek, hanem a szabadságukban korlátozottak is. Az igazságtalan szociális átrendezés és a demokrácia visszavétele összefügg. Könnyebben és ellenállás nélkül lehet kismizmizni azt, akit szabadságjogaiban korlátoztak, a jogvédelem lehetőségétől megfosztottak.

Az MSZP ennek a politikai rendszerváltásnak az irányát elutasítja, nemcsak egy-egy intézkedés, hanem az új politikai rendszer egészének ellenzéke.

Feladatának a IV. Magyar Köztársaság közös felépítését tekinti. A IV. Magyar Köztársaság visszanyúl 1989 demokratikus hagyományaihoz és intézményrendszeréhez, de nem egyszerűen az 1989-es rendszer helyreállítására vállalkozik. Kiküszöböli 1989-nek azokat a hiányosságait amelyek miatt az sebezhetővé vált. Olyan részvételi, partnerségi demokráciát kíván létrehozni, amely nemcsak a többség, hanem a kisebbség jogaira is az eddiginél erősebb garanciát nyújt. Erősíti és formalizálja az érdekképviselőket, civil szervezetek jogait. Megkerülhetetlenné teszi a véleménykérés, a szakmai-társadalmi konzultációk folyamatát, helyreállítja a szociális párbeszéd, az érdekvédelem és - egyeztetés rendszerét. Megerősíti és rendszerbe foglalja a szociális garanciákat, a szolidaritás társadalmi minimumát.

Új eszközöket és intézményeket kezdeményez, amelyek szélesítik a demokratikus joggyakorlást, a beleszólást, a véleménymondást, a közéleti cselekvés lehetőségeit. Többször alkalmazza a közvetlen demokrácia eszközeit (népszavazások döntés-átengedés a civil szervezeteknek, az érintett közösségeknek), felhasználja az új informatikai eszközök által megnyitott demokratikus csatornákat a véleménykérésre, az előzetes egyeztetésre, a döntéshozatalban résztvevők körének bővítésére. Szélesíti a jogsegélyszolgálatot, a hatósági döntések felülvizsgálatának és a jogorvoslatnak az útját. Érvényesíti a nyitott, transzparens kormányzás elvét a központi szervekben és az önkormányzatokban. Erősíti a helyi és területi autonómiákat, az önkormányzatiságot, a regionalizmust. Az általános iskolai oktatásban helyet biztosít a közéleti ismereteknek, az érdekérvényesítéshez szükséges információknak. Az elitek demokráciája helyett az állampolgárok demokráciáját tűzi ki célul.

Az MSZP a rendszer ellenzéke szerepben sem kívánja túllépni a törvényesség határait. Támogatja a politikai és társadalmi ellenállás minden törvényes és

jogos formáját. A maga eszközeivel azt kívánja elősegíteni, hogy a demokrácia lerombolásával szembeni ellenállást képviselő szerveződések, pártok és mozgalmak együttműködésre lépjenek.

Az MSZP kormányra kerülése esetén helyreállítja a hatalom ellenőrzésének rendszerét: az Alkotmánybíróság és az ombudsmanok jogkörét, a bíróságok autonómiáját, a média és az internet szabadságát. Szakít a visszamenőleges jogalkotás gyakorlatával. Széles politikai szövetség és társadalmi nyomás segítségével törekszik arra, hogy az új alaptörvényt valamint a jogfosztó 2/3-os törvényeket eltörölhessük.

VII/2. A demokrácia csonkolása nem csak a politikai intézményrendszerre hat. Korlátozza az életvitel, az ízlés, a tájékozódás, a kultúra szabadságát is. Az MSZP ezzel szemben helyre kívánja állítani a családformák egyenjogúságát, a gyermekvállalásnak és az együttélési forma megválasztásának szabadságát. Az „egyenirányított”, avitt ízlés egyeduralmával, a pöffeszkedő álszentséggel és korlátoltsággal szemben védi a szabad kulturális közösségeket, művészeti és tudományos műhelyeket, közösségi találkozó helyeket, az internet megteremtette újfajta szabadságot. Amint módja van rá, társadalmi és politikai szövetségeseivel hatályon kívül helyezi a Magyarországot nemzetközi szégyenpadra ültető médiatörvényt, és a szakmai szervezeteket új koncepciók kidolgozására kéri.

VII/3. Az MSZP a világnézeti szabadság híve. Ragaszkodik egyház és állam szétválasztásához, a világnézeti semleges oktatás és ellátás jogához. Tiszteletben tartja a vallásgyakorlás jogát, de a vallástalanságét is. Az MSZP nem (csak) a vallástalanok pártja, hanem mindazoké, hívőké és nem hívőké egyaránt, akiknek számára a vallásszabadság csorbíthatatlan alapérték. Az MSZP túrhetetlennek tartja, hogy a politika beleszóljon az egyes egyházak hittételeibe és működésébe. Kezdeményezi az új egyházi törvény megsemmisítését, az egyházak bejegyzésének feladatát a parlamenti többségtől visszaadná a bíróságoknak.

VII/4. Az MSZP-nek az állam szerepével kapcsolatban kettős feladata van. Egyrészt fellép a szabadságkorlátozó, az ideológiai és kulturális döntőbíró szerepét magának vindikáló állami túlhatalom ellen. Másrészt szükségesnek tartja a saját korábbi gyakorlatánál hatékonyabb, fejlesztő, szolgáltatás-szervező, a korrekt versenyszabályokon őrködő, a demokrácia erős védelmére képes állam működtetését. Csak ez a hatékony, ámde takarékos állam, amelyet Európában nem erős vagy gyenge, hanem „okos” államnak neveznek, lehet képes a gyengébbek védelmére, a kiszolgáltatottság korlátozására és társadalmi partnereivel együtt a környezetvédelem, fogyasztóvédelem, jogvédelem biztosítására.

Az MSZP a piac vonatkozásában is „kétfrontos harcot” folytat. Egyfelől védi a piac szabadságát, mint a demokrácia és a teljesítménynövelő verseny alapfeltételét az önkényes beavatkozásokkal, a politikai lojalitást jutalmazó protekcionizmussal, a fogyasztói tehernövekedést okozó sarcokkal szemben. A piaci kapitalizmust minden bajával együtt is kevésbé károsnak tartja, mint a most épülő hűbéri jellegű „kliens-kapitalizmust”. Másfelől a szociáldemokrácia hivatásának megfelelően a piac folyamatos kontrollálására, „szelídítésére”, hatásainak korrekciójára vállalkozik, és nem tekinti a piacot önmagában is alkalmasnak a társadalmi problémák megoldására.

VII/5. Az MSZP a nemzetet alapvető közösségnek, a szolidaritást és a fejlődést segítő közösségi energiák forrásának tekinti. Meggyőződése szerint a nemzetet nemcsak múltja, hanem a jövő építésének közös terve is összetartja. A XXI. század modern nemzete nem csupán egy önkényesen összeállított történelmi panteonra alapoz, hanem múltját megbecsülve és annak tanulságait levonva, nyitott, demokratikus közösségként teszi alkalmassá önmagát a haladásra, az innovációra.

Az MSZP megkülönbözteti a politikai nemzet és a kulturális nemzet erősítésének feladatait. A kulturális nemzet a határokon túl átívelő közösség, amelyet a közös nyelv, kultúra, történelmi hagyományok és identitás tart össze. A hazai társadalom felelőssége, hogy segítse a magyar kultúra határokon túli és inneni kibontakozását, az összetartozás tudatát, a világban élő magyarok kapcsolattartását és lehetőleg a szülőföldön való boldogulását. Kulturálisan, a közös nyelv, kultúra és történelem okán minden magát magyarnak valló ember a nemzet része, éljen bárhol a világon.

A politikai nemzet az egy államban élő állampolgárok közössége, akik szociális felelősséggel és szolidaritással tartoznak egymás iránt. Ennek érdekében gyakorolják politikai jogaikat, és viselik döntésük következményeit. A nemzet ereje és identitása döntő mértékben éppen e közösség társadalmi kohézióján, belső integritásán múlik.

Az MSZP nyitott, befogadó, a nyugati demokrácia elveit követő, büszke és bizakodó országot akar, annak egyik pártjaként kíván politizálni. Meggyőződése, hogy a bezárkózás, az európai közösséggel és szellemiséggel való szembe fordulás a nemzet érdekei ellen való. Ugyanúgy, ahogy a nyugati modellek helyett a kevésbé demokratikus példák, diktatórikus tradíciók követése. A nemzeti önismeretet nem építik, hanem rongálják a zavaros mítoszok, egy mesterségesen kreált múltba révedés, az olcsó nemzetieskedés, egy sajátos „nacionálpopulizmus” frázisai is.

A magyar közélet egyik betegsége, hogy megosztó kérdéssé vált a nemzeti múlthoz való viszony. Magyarország huszadik századi történelme rendszerváltó megrázkódtatások sorozata. A közép-kelet-európai térség részeként pontosan tudhatjuk, hogy a hektikus történelmi változások

feldolgozása egyik nemzetnek sem ment könnyen, még azoknak sem, amelyek tartósan vagy ideiglenesen győztesnek tekinthették magukat. Magyarországot több trauma is sújtotta: a trianoni békediktátum, a náci Németország oldalán viselt háború, a holokauszt, a több mint negyven évig tartó szovjet megszállás. Nincs olyan társadalmi csoport, amely valamilyen történelmi sérelmet ne szenvedett volna el, nincs olyan magyar család, amelynek emlékei közt ne szerepelne, miként ment át rajta a történelem. Nem fogadható el sem az, amikor ezt a feszültséget tudatosan napi politikai célokra használják, sem az, ha bárki érzéketlen a történelmi sebek okozta fájdalom iránt.

Az MSZP abból indul ki, hogy nemzeti hagyományaink közösek, és a nagy nemzeti traumák is mindannyiunk számára tragédiát jelentenek, hiszen egy demokratikus, igazságos, független Magyarország kialakulását akadályozták meg.

A magyar nemzetet összetartó kulturális és történelmi örökség nem holt anyag, hanem élő organizmus, amely napról napra növekszik, minden kulturális eseménnyel, a nemzetet gazdagító teljesítménnyel, az összetartozást erősítő szolidáris magatartással tovább gyarapszik.

VII/6. Magyarországot nemcsak múltja, hanem jövőjének reménye is Európához kapcsolja. Magyarország sorsa Európa sorsától is függ. Európa számunkra nemcsak szövetségi rendszert, politikai és gazdasági közösséget, hanem az értékek és a demokratikus hagyományok közösségét, útválasztást, fejlődési modellt is jelent. Olyan modellt, amely a sokszínűsége, az emberek, népek, nemzetek, kultúrák és gondolkodásmódok egyenjogúságára és szabadságára, a demokrácia feltétlen tiszteletére, a fejlődésbe vetett bizalomra, az értelem és a türelem indulatok fölötti erejére épít. Az Európai Unió Alapjogi Chartája tartalmazza mindazon jogokat és értékeket, melyeket a baloldal is fontosnak és minden magyar számára követendőnek tart.

Ez az értékrend és vele együtt az Európai Unió szervezeti közössége ma komoly veszélyekkel és kihívásokkal néz szembe. Európa is válaszütra került: feladja-e értékei egy részét, gyengít-e szövetségén, vagy a válságra adott válaszul éppen hogy erősíti azt.

A Magyar Szocialista Párt határozottan az európai értékek és az Európai Unió elmélyítése és megerősítése mellett foglal állást. Az új veszélyekre és válságokra nem a kevesebb, hanem a több Európát, nem a kevesebb, hanem a több demokráciát tartja megfelelő válasznak.

Az európai országok fontos közös vívmánya a szolidaritáson alapuló jóléti állam. A szolidaritást mint értéket és a jóléti államot mint állammodellt is számos kihívás éri. Az elöregedő társadalom, az eladósodott államok, az alacsony gazdasági növekedés, az ázsiai országok munkaerő és termék dömpingárai mind hozzájárultak a szociális Európa működőképességének megkérdőjelezéséhez. Az MSZP azonban fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy azon – például skandináv – országokban, ahol a társadalmi különbségek nem

jelentősek, ahol az állam jelentős mértékben investál az oktatásba és képzésbe, ahol az innovációba való befektetés kiemelt piaci és kormányzati prioritás, ott a szociális jogok csorbítása nélkül, alacsony munkanélküliségi ráta mellett érték el gazdasági növekedést. Ezért kitartunk a szociális Európa gondolata mellett. Megtartva az Európai Unió és a tagországok megosztott kompetenciájában a szociálpolitikát és a tagországok kizárólagos kompetenciájában az oktatást, növelni javasoljuk a társadalmi különbségek csökkentésére és a képzésre szánt összegek részarányát az Unió költségvetésén belül.

Az Európai Unió megújulásának minden olyan lépését támogatjuk, amely véget vet a „kétsebességű Európa” gyakorlatának, és csökkenti a tagországok fejlődési különbségeit.

A világgazdasági válság és különösen az euróövezet válsága bebizonyította, hogy az Európai Unió döntéshozatali rendszere nem elég gyors és nincs elég eszköz az intézmények kezében az ilyen típusú krízisek előrejelzésére, megelőzésére, kezelésére. Ezért a gazdaság- és költségvetés-politika területén javasoljuk erősíteni az európai intézmények jogait. Támogatjuk Magyarország csatlakozását az euróövezethez, és fő irányáiban egyetértünk az Euró Plusz Paktummal.

A baloldal tudatában van annak, hogy 27 ország közössége nagyobb befolyással bír a világpolitika alakulására, mint egy magányos közép-európai ország. Azt akarjuk, hogy az Európai Unió egységesen fellépve egyenrangú partnere legyen más világhatalmaknak.

Az európai integráció következő lépése az Európai Unió nyugat-balkáni bővítése. Ez szolgálja a magyar érdekeket, mert javítja a határon túli magyar kisebbségek helyzetét és elősegíti, hogy hazánk gazdasági, kereskedelmi híd szerepet töltsön be a Balkán és Nyugat-Európa között.

VIII. Szempontok a politikai innovációhoz

A közélet természete, a pártok szerepe megváltozott. Új politikai és közösségi igények, az információs robbanással, a modern média és informatika eszközeinek térhódításával új ismeretek és kapcsolati lehetőségek jelentek meg. A világ alapvetően átrendeződött a pártrendszer eredeti hagyományaihoz és kereteihez képest. Az a párt, amely nem képes a politikai innovációra, halálra van ítélve.

VIII/1. A múlt század utolsó évtizedeiben és a XXI. század elején új társadalmi-közéleti mozgalmak jelentek meg, újfajta társadalmi érzékenységek kifejezésére. Nem feltétlenül a baloldali pártokból indultak ki, de annyiban mégis kapcsolhatók egy szélesebb értelemben vett baloldali gondolkodáshoz, hogy a hagyományos baloldal születésekor még nem látható újfajta

igazságtalanságok és társadalmi különbségek ellen lépnek fel. Ezt teszik pl. a megújuló nőmozgalmak, a környezetet nem kímélő gazdaságpolitika ellen fellépő zöldmozgalmak, a fogyasztóvédelmi mozgalmak, a diszkrimináció ellen küzdő emberi jogi mozgalmak, a különböző kisebbségek, szexuális orientációk, bevándorlók, társadalom perifériáján élők egyenjogúsításáért küzdő szervezetek, a közösségi alternatív életformákat kultiváló mozgalmak. A hagyományos szociáldemokrata pártok vegyesen fogadták jelentkezésüket, előfordult, hogy riválist vagy éppen komolyan nem vehető extrém közéleti jelenséget láttak bennük. Ezzel szemben a valóban modern baloldal jövőjének létkérdése, képes-e nyitni a társadalmi bázis, a politikai napirend és mondandó tekintetében az újfajta társadalmi érzékenységek iránt.

Az MSZP egyrészt ajánlja partnerséget a már működő új mozgalmaknak, zöldeknek, kisebbségvédőknek, banki ügyfelek érdekképviselőinek, a szólásszabadságért fellépőknek, stb. Segítse emellett új mozgalmak kialakulását és erősödését a női önrendelkezés, a fogyasztóvédelem, a hivatali bürokráciával és a hegemon helyzetben lévő szolgáltatókkal szembeni érdekképviselő témáiban.

Vegyük figyelembe, hogy a pártok és mozgalmak határai egyre inkább elmosódnak. A politikai technokraták pártjainál vonzóbbá váltak a mozgalomként is szerveződő, közösség szolgáltatásokra vállalkozó, a civil életbe illeszkedő, nyitott, eleven pártközösségek.

VIII/2. A szocialista párt komoly politikai innovációra szorul az érzelmekre is ható, közösségépítő, szimbolikus politizálás terén. Az MSZP inkább pragmatikus-technokrata pártként eddig kevés képességet és teljesítményt mutatott értékrendje felmutatásában, saját „szimbolikus tere”, jelképei, szótára, kollektív emlékezete, közösségi identitása kialakításában. Pedig a modern politikára különösen jellemző, hogy kulturális képekben válik fogyaszthatóvá.

A modern magyar baloldal jelkép- és értékvilága többrétegű kell, hogy legyen. Egyrészt épül a baloldal hagyományos értékeire és érzéseire: a munka, az igazságosság, a mindenkinek járó szabadság és méltóság, a társadalmi béke, a bizalom és biztonság hívószavaira, jelképeire és ünnepkörére. Emellett azonban fel kell vállalnia az európai demokrácia szimbólumait kialakítani és fenntartani a magyar demokrácia, a Magyar Köztársaság még hiányzó jelkép- és érzésrendszerét. Ez egyre sürgetőbb feladat, mert a baloldali és a szabadelvű demokrata oldal a rendszerváltás óta szinte minden szimbolikus csatát elveszített, a címervitától kezdve. Nem alakult ki a Magyar Köztársaság, az új magyar demokrácia „szimbolikus tere”, érzelmi kötőereje, identitása. A demokratikus értékrend ezért sem vált a magyar társadalom mozgósító erejévé.

De a baloldal egyenrangú örököse a nemzeti múlt hagyományainak, jelképeinek is. Ez az örökség mindenkié, de ma a történelmi hagyományok

megcsonkítása és szelektálása idején az MSZP-nek megkülönböztetett feladata van a nemzeti múlt teljességének, progresszív hagyományainak (1848, 1918, a XX. századi demokratikus baloldal, 1956 és 1989 örökségének) életben tartásában és védelmében.

VIII/3. A baloldali mozgalmak hosszú ideig nem csak politikai, hanem kulturális közösségeket is jelentettek. A feladat most újra hasonló. A pártpolitikából való kiábrándulás Európában és Magyarországon is sajátos „antipolitikai” magatartást tett tömegessé, így a közéleti értékek gyakran nem a direkt politikában, hanem szubkultúrákban: alternatív kulturális műhelyekben, internetes hálózatokban, közösségi találkozóhelyeken jelennek meg. A mégoly racionális és felelős politikai tartalomnak is a kultúrában vannak az érzelmi azonosulásra alkalmas hívójelei, az értékekkel való azonosulást leginkább kulturális közösségekben lehet átélni. A politikai állásfoglaláshoz egyre inkább a kultúrán keresztül vezet az út.

Ennek az útnak Magyarországon kétféle iránya látszik: az egyik a bezárkózás, a kirekesztés, a másik a nagyobb szabadság kulturális és politikai értékei felé mutat.

A nosztalgizálással, a modern művészetek iránti gyanakvással, a korlátolt, bigott, avitt ízlés diktátumával szemben nálunk is működik egy szabadságközpontú ifjúsági kultúra is, újfajta nyelvvel, humorral és közösségteremtő erővel, a kulturális protestálás kreatív és szellemes gesztusaival.

Az MSZP ehhez képest óriási hátrányban van kulturális kapcsolatai kialakításában. A demokratikus, modern baloldalnak rá kell találnia természetes és sokszínű kulturális közegére a modern tömegkultúrában, a szabadságközpontú ifjúsági kultúrában, valamint a bornírt ízlésterrort eleve elutasító magaskultúrában is. Ez a „szövetségi” kulturális világ nem eszköze vagy kiszolgálója a politikának, pláne nem a pártpolitikának Személyiségei nem kulisszák a politikai rendezvényeken, nem tagjai semmilyen politikus díszkíséretének. Ellenkezőleg: a modern, szabadságelvű, sokszínű kultúra testesíti meg azt a magatartásmintát, gondolkodásmódot, szellemi közösséget, amelyben részt kér magának a politikai baloldal is. Ez hozzásegítheti az MSZP-t a kreatívabb gondolkodáshoz, gyakran unalmas, avitt és hivataloskodó beszédmódja megváltoztatásához.

VIII/4. A különböző közéleti szerveződések kapcsolata már nem képzelhető el a régi sémák alapján. Ha nem kétpólusú, kétpárti, végletesen megosztott politikai életet akarunk, amelyben „jók” és „rosszak” egymást kölcsönösen megbélyegző örökös csatája zajlik, akkor legalább a demokratikus oldalon belül új típusú szövetségi hálóra van szükség. Olyan rugalmas, kivel lazább, kivel szorosabb szövetségekre, amelyek kiterjednek pártokra, közéleti és kulturális mozgalmakra, érdekképviseletre, civil szervezetekre, hálózatos,

internetes közösségekre is. Egy ilyen együttműködés „begyakorlása” nem csak a kormányváltáshoz nélkülözhetetlen, hanem a két oldal politikai hidegháborúját felváltó konszolidációhoz is. Ez más magatartást, nagyobb nyitottságot és rugalmasságot, valódi partneri szerepre való készséget igényel, mint akár a hagyományos pártkoalíciók, akár egy párt vezető szerepét elfogadó civil holdudvar fenntartása. Olyasmit, mint amelyet a rendszerváltás, a III. Magyar Köztársaság megteremtése idején az Ellenzéki Kerekasztal jelentett. A IV. Magyar Köztársaságot most új szereplőkkel, új ügyekkel, de hasonló partneri szerkezetben lehet előkészíteni.

A IV. Magyar Köztársaságot nem lehet az MSZP már ma is milliós szavazótáborának ereje nélkül megteremteni. Nem csak a szocialista párt, de az ország sorsát is eldöntheti: képes-e az MSZP úgy alakítani programját, működését, vezetői körét és társadalmi megítélését, hogy e szövetség megbecsült és megkerülhetetlen résztvevője és katalizátora lehessen.

Készült az MSZP Programtanácsának tanácskozásai, a Programtanács munkájában rendszeresen vagy alkalmilag részt vevő társadalomtudósok, kutatók munkái, gondolatai, javaslatai alapján. (A Programtanács üléseiről szóló összefoglalók olvashatók a párt honlapján.)

Az „Iránytű” jelenlegi változata már figyelembe vette több mint száz pártközösség vitájának eredményét, számos szimpatizánsunk és kritikusunk megjegyzéseit, több tucat jeles tudós, politikai elemző, közéleti személyiség írásos véleményét, tartalmi és szövegszerű javításait.

Nekik az MSZP ezúton is köszönetét fejezi ki.